bir delinin hatıra defteri

GOGOL

İZLEM 38 BİR DELİNİN HATIRA DEFTERİ • GOGOL

Gogol'un hikâyesinden esinlenerek yazanlar

SYLVIE LUNEAU, ROGER COGGIO

BİR DELİNİN HATIRA DEFTERİ

Çeviren

COŞKUN TUNÇTAN

İZLEM YAYINLARI 56

Genco,

Bu dramı Türkiye'de hakkıyla oynayabilecek senden başka bir tek sanatçı tanımadığımdan, çeviriyi hep seni düşünerek yaptım. Sonuç hiç aldanmadığımı ispatladı. Senin onbinlerce seyirciye sunduğun bu sanat şöleninde böylece benim de payım oldu. Madem ki şimdi bu metin kitaplıklara girecek, bu kitabı senden başka kime ithaf edebilirim?

Coşkun Tunçtan
Eylül 1968

Oyunun tek kişisi :

Oksans İvanoviç Popriçin

Bu oyunun Fransızca aslı, ilk defa 20 Kasım 1962'de, Paris'te, Mathurins tiyatrosunda temsil edilmiştir. Rejisörlüğünü François Perrot ile Roger Coggio'nun beraberce yaptıkları bu temsilin dekor ve kostümlerini Jacques Carelman çizmiş, müziğini Georges Delezue bestelemiş, Popriçin rolünü Roger Coggio oynamıştır. Temsil «Uluslararası Genç Eleştirmeciler Birliği» nin ödülünü kazanmıştır.
(Oyunu Türkçe'ye çeviren Coşkun Tunçtan, bu birliğin üyelerindendir).

AÇILIŞ MÜZİĞİ

(Sokakta) Popriçin'in elinde açılmış bir şemsiye vardır. Çift yakalı, bej renginde, geniş bir palto giymiştir. Şapkası da aynı renktedir.

Kimse... evet, eminim, kimse onları duymadı... bundan eminim... Yalnız ben duydum... Yo! İnanılacak şey değil!

Dekor: Mütevazi bir oda. Güz renkleri. Kitaplar. Gaz lambaları. Solda (seyirciye göre), bir kasa. Sağda, bir yatak ve mutfak haline sokulmuş küçük bir bölüm. Yanda bir soba. Ortada bir masa. Dipteki duvarda, bir takvim.

Popriçin hızla girer, şemsiyesini, paltosunu ve şapkasını portmantoya asar. Üzerinde Rus memurlarının sivil üniforması vardır: ya-

ni kadife yakalı kahverengi elbise ve bej rengi yelek.

Masanın üzerindekileri kaldırır, bir bezle masanın tozunu alır, tozbezini silker, yatağa gider, çizmelerini çıkarır, şiltenin altından hatıra defterini çıkarır (Müzik: «Hatıra defteri» teması), masaya gider, lambasını yakar, gözlüklerini takar ve yazmaya koyulur.

Bugün... 3 ekim... başımdan öyle bir şey geçti ki... inanılır gibi değil!... Bu sabah, uyanır uyanmaz Mavra'yı çağırdım... Ya! Duyulmuş şey değil! Taze boyanmış çizmelerimi getirdi... Saati sordum... Onu geçiyormuş!.. Hemen fırladım, apar topar giyindim. *(Kalemini bırakır ve kalkar. Müzik: «Kısım şefi» teması)* Bizim kısım şefinin böyle surat asacağı aklıma gelmemişti doğrusu! Yoksa bakanlığa gider miydim hiç! Zaten kaç zamandır söylenip duruyor: «Senin kafanın içi karmakarışık» diyor. «Bu ne biçim şey» diyor. «Bazı günler yerinde duramıyorsun, gören aklını kaçırmış sanır. Herşeyi öylesine karıştırıyorsun ki, *(Çizmelerini siler)* şeytan gelse aradığını bulamaz! Düşün bir kere, yazının başlığını küçük harfle yazıyorsun... Ne tarih koyuyorsun, ne de kayıt numarası.» «Kayıt numarası...» Hımm!.. Pis herif! Beni kıskanıyor tabiî... Müdürün odasında çalışıyorum diye... Onun bütün kalemlerini ben yontuyorum diye! Ya!. Tabiî!.. Kısacası, bakanlığa hiç gitmeyecektim ama, belki

şu ihtiyar pinti maaşıma mahsuben biraz para verir diye umutlandım. Ah! O da ne malın gözüdür ya! Kıyamete kadar beklesen, zırnık koparamazsın. *(Yatağına oturur)* Hey Yarabbim! İstediğin kadar yalvar, yerlerde sürün, sefalet içinde yüzsen bile, bir kuruşcuk vermez, kahrolasıca kel şeytan!

(Kalkar, masanın gerisinde terliklerini bulur, giyer) Halbuki, evinde, hizmetçisinden dayak yiyor! Herkes de biliyor bunu.

(Dışarda yağmur yağmaktadır)
(Mutfağa, çayını koymaya gider)

Bir bakanlıkta çalışmanın hiç çıkarı yok! Hiç yok! İnsanın kazancı yok gibi! Halbuki Hükümette, Belediyede, ya da Defterdarlıkta işler bambaşkadır. Oradaki memurların yeri bizimki kadar rahat değil. Köşelere sıkışıp yazı yazanlar bile var. *(Fincanına çay döker)* Ceketleri kirlidir, suratlarına bakınca insanın tüküresi gelir, ama bir de gelin oturdukları köşkleri görün! Kendilerine yaldızlı porselenden fincanlar hediye etmeye kalksanız, burnunuza gülerler. «Böylesi ancak baytarlara layık» derler. Ama meselâ bir çift at, ya da bir araba, ya da bir kunduz kürk hediye ederseniz, ha bakın o zaman iş değişir!

(Mutfağa gider, şeker alır, tekrar masaya gelir, çayını içmeye koyulur) O kadar da se-

vimli bir halleri var ki, ne yapsalar doğru görünür. Konuşmaları da öylesine kibar ki: «Müsaade buyurursanız kaleminizi çakımla yontayım efendim...» Elinde istida kendilerine müracaat eden adamı da öyle bir yolarlar ki, zavallının sırtında bir gömleği kalır.

Halbuki bizde aksine herşey tertemizdir. Böyle temizlik ne hükümette görülür, ne belediyede, ne de defterdarlıkta. Masalar akajudandır, bütün kısım şefleri birbiriyle «siz» diye konuşur... Evet, işin doğrusu bu! Bu özellikleri olmasaydı, bakanlıktaki işimi çoktan bırakmıştım. *(Çayını içer ve bitirir.)*

(Müzik: «Ateşli tema.» Dışarıda yağmur)
(Tekrar defterine yazmaya koyulur)

Hergün giydiğim eski paltom sırtımdaydı, şemsiyemi de almıştım, çünki bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Yollarda kimsecikler yoktu: Sadece başörtülerini sıkıca sarmış kadınlar gördüm, bir de şemsiyelerini açmış satıcılar... Bir de arabacılar... Rastladığım tek soylu kişi, benim gibi bir memur oldu. Köşe başında farkettim onu, hemen durumu anladım «He, he! Dostum! Sen bakanlığa gitmiyorsun. Şurada koşan hanımın peşine takılmışsın. Bir yandan da bacaklarını seyrediyorsun!» Biz memurlar da, ne herzelerizdir yani! Subay-

lara bile taş çıkartırız vallahi! *(Kalkar, sırtı seyirciye dönük, sahnenin dibine gider, sonra masanın yanına döner)* Şapkalı bir kadın, burnunun ucunu göstermeye görsün, derhal hücuma geçeriz.

(Sandalyanın gerisinde, ayaktadır)

Ben böyle düşünceye dalmışken bir araba, önünden geçtiğim bir mağazanın kapısında durdu. Onu hemen tanıyıverdim. *(Sol tarafa geçer, yatağın önündedir)* «Yahu, bu bizim müdürün arabası. *(Arkaya bakar)* Bu mağazada ne işi var onun... Olsa olsa kızıdır... Tabiî... Bizim müdür böyle bir dükkândan ne alsın?» *(Müzik «Sofya» teması. Popriçin sağdaki duvara yaslanır)* Duvara sığınıp, gizlendim. Uşak kapıyı açtı ve müdürün kızı arabadan uçarak çıktı... Küçücük bir kuş gibi! Sağa sola bir göz attı, bir an gözlerini gördüm, kirpiklerini de... Aman Yarabbim! Başım döndü, bir tuhaf oldum! Böyle yağmurlu bir günde sokağa çıkmak da nereden aklına esmiş! *(Sokağa doğru gider)* Şimdi gelin de, hanımların bu çeşit çeşit kumaşlara delicesine meraklı olmadıklarını iddia edin! Beni tanımadı, zaten ben de elimden geldiği kadar gizlendim... Çünki paltom çok kirli... Üstelik pek modası geçmiş... *(Paltosuna bakar)* Şimdi, geniş yakalı paltolar dikiyorlar, halbuki benimkinin iki küçük yakası

var, biri ötekinin üstünde... Hem kumaşı da... Çok kaba... Sonra eskimiş de...

Bir de küçük köpeği var... Dişi... Mağazanın eşiğinden atlayamamıştı, sokakta kalmıştı. İyi tanırım bu minnacık köpeği. Adı Meci. *(Bir hayvana söz ediyormuş gibi eğilir)* «Ha! Adın Meci değil mi senin... Ne şeker şeysin sen!...» «Günaydın Meci...» Allah Allah! Bu ses de nereden geldi? Etrafıma bakındım ve geçen iki hanım gördüm. Biri ihtiyar, öbürü gencecikti. Şemsiyelerini açmış yürüyorlardı. Oldukça yaklaşmışlardı, benden şöyle elli metre kadar ötedeydiler... Deminki sesi, yanıbaşımda, tekrar duydum: «Senden bunu beklemezdim, Meci!». Gel de çık işin içinden! Bir de ne göreyim, Meci, demindenberi o iki kadının peşinden giden bir köpekle koklaşmıyor mu! *(Sağa döner)* «Aman! Ben sakın sarhoş olmayayım!». Yo! Hiç de değil!... İçkiyi kaçırmak adetim değil zaten, «Hayır, Fidel, böyle düşünme!» *(Başını süratle çevirerek)* Evet gördüm, şu gözlerimle gördüm, Mecinin konuştuğunu: «Ben, hav! hav! hav! çok, hav! hav! çok hastayım!» dedi. Aaa! Bu köpek! Bu da ne biçim köpek! Doğrusu, ilk anda, onun böyle insanlar gibi söz ettiğini duyunca pek afalladım. Ama aslında, iyi düşünülürse, bunda fazla şaşılacak bir şey yok.

(Tekrar masaya oturur)

Öyle ya! Dünyada buna benzer daha neler oluyor! Geçenlerde anlatıyorlardı, İngiltere'de balığın biri sudan kafasını çıkarmış, çok garip bir dilde bir iki kelime söylemiş. Bütün büyük bilginler bu işi çözmeye uğraşıyorlarmış ama henüz bir sonuca varamamışlar. Başka bir gün de, gazetelerde okumuştum: İki inek bir dükkâna girmişler, bakkaldan yarım kilo çay istemişler. Ama Meci'nin konuşmasını duyunca yine de pek şaşırdım doğrusu. «Biliyor musun, Fidel» dedi, «Ben sana mektup yolladım» dedi. «Herhalde o kötü yürekli Santor sana mektubumu getirmedi» dedi. *(Kalkar ve sahnenin ortasına doğru yürür)* Bak işte bu görülmemiş bir şey! Bir köpeğin yazı yazabileceğini hiç duymamıştım. Yalan söylüyorsam, bütün maaşımı kessinler, razıyım! Ama bu da en nihayet, olmayacak şey değil ki! Tabiî. İş yazı yazabilmekte değil... Kelimeleri, cümleleri doğru yazabilmekte... Bunu da ancak bir soylu kişi becerebilir. *(Tekrar oturur. Gözleri yere dönüktür. Bir köpeğe hitabeder gibidir)* Tabiî, bazan adî bakkal çıraklarının, hatta kölelerin bile kalemi alıp birşeyler karaladığı olur; ama onların yazıları çoğu defa biçimsizdir. Ne virgül koyarlar, ne de nokta. Bir uslupları da yoktur.

Kısacası şaştım kaldım. *(Kalemini alır)* Zaten bu son zamanlarda, öyle şeyler duydum ve gördüm ki şimdiye kadar kimse böylesini ne

duymuştur, ne de görmüştür. «En iyisi, ben bu köpeğin peşinden gideyim. Kim olduğunu ve neler düşündüğünü öğreneyim!» Şemsiyemi tekrar açtım ve iki hanımın peşine takıldım. Mercimek sokağına girdiler, oradan Eşraf sokağına saptılar, sonra Marangozlar sokağından Kukuşkin köprüsüne yürüdüler ve büyük bir evin önünde durdular.

«Ben bu evi biliyorum yahu! Amma da aptalım, nasıl oldu da demin onu tanıyamadım! Tabiî canım, bu Zvierkov'un evi! Ev diyorsam da... Kışla gibi bir yer. Her çeşit adam oturur burada: Aşçılar, yolcular... Benim meslektaşım bazı memurlar da bu evde köpekler gibi, sıkışmış, yanyana, üstüste, yaşarlar. Yine orada oturan bir arkadaşım var, harika trompet çalar! Üçüncü katta oturur. Bizim iki hanım dördüncü kata çıktılar. «Neyse, bugünlük bu kadar. Ama evin yerini iyice belledim. *(Zihnini adamakıllı teksif ederek, yazar)* Bu işin ardını bırakmayacağım, üzerinde duracağım! *(Baştan okuyarak)* «Hergün giydiğim eski paltom sırtımdaydı... Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu... Bir araba duruverdi... *(Müzik)*

4 EKİM

Girer, şemsiyesini koyar, paltosunu asar ve sobanın yanına gidip oturur. Müzik: «Sofia» teması.

Onun gibi, yüksek bir aileye mensup genç kızlar, bu kadar geç vakit sokağa çıkabilir mi hiç! *(Saat çalar)* Ben de ne aptalım ya! Oraya daha erken gidebilirdim! Neyse! *(Saatin sesi. Popriçin masaya yaklaşır, oradaki hatıra defterini alır, tekrar sobanın yanına oturur. Müzik: «Hatıra defteri» teması. Okur)* Bugün günlerden çarşamba... Bu sabah, saat yedi buçukta, her çarşamba yaptığım gibi, doğru müdürün odasına gittim. *(Defteri göğsüne basarak)* Mahsus erkenden gittim. Koltuğa kuruldum ve bütün kalemlerini yonttum.

(Müzik: «Müdür» teması)

Bizim müdür çok akıllı bir adam, bunda şüphe yok. Bütün dolapları, kitap dolu! Bütün bunlar hep kültür. Ama öyle bir kültür ki, benim çapımda adamlara göre değil. Hepsi ya almanca, ya da fransızca. Bizim müdürün gözlerinde öyle bir ciddiyet parlar ki! Ağzından gereksiz bir söz çıktığını hiç duymadım. Kendisine bir evrak götürdüğüm zaman, bazan bir şey soruverir. Ama öyle uzun boylu değil: Meselâ «Dışarda hava nasıl ».

(Ayağa kalkar. Birşeyler bekler, birşeyler umudeder gibidir)

— Rütubetli efendim, rütubetli... Soğuk ve rütubetli. Ah, hiç de bizlere benzemiyor bu müdür. Ne de olsa, devlet adamı. *(Odanın or-*

tasına doğru ilerler) Ama farkındayım beni çok seviyor. Kızı da beni böyle... Ah! Namussuz!... Peki, peki... Sustum işte! Sustum!

(Defteri masaya bırakır, gider kasayı açar ve süratle paravanaya yönelir)

«Kuzey Arısı» nı okudum. Ne salak şey şu Fransızlar! Neymiş istedikleri? Basın hürriyeti mi? Vallahi, ben olsam, hepsini tevkif ettirir, bir temiz sopa çekerdim. *(Tekrar masaya gelir)* Aynı gazetede, bir balo hakkında bir yazı okudum. Kursk şehrinden bir emlâk sahibi, gayet zarif bir şekilde anlatmış baloyu. *(Oturur)* Kursk'lu emlâk sahipleri de öyle güzel yazıyorlar ki!

Sonra bir de baktım ki, saat yarım olmuş, hatta yarımı geçmiş... Bizim müdür ise hâlâ odasında... Ama, bir buçuğa doğru, öyle bir olay oldu ki, hiç bir kalem bunu tam hakkiyle anlatamaz. Kapı açıldı: Elimde evrakla, derhal ayağa kalktım. Müdür çıkıyor sanmıştım. Halbuki «O» çıktı! *(Müzik: «Sofia» teması)* Evet O, ta kendisi! Hey Yarabbim, ne de güzel giyinmişti: Bembeyaz bir elbisesi vardı, kuğular gibi! Bir harika! Bir de bana bir bakış baktı! Gözüme güneş değdi sandım, Vallahi, gözlerim kamaştı!

Bana hafifçe selâm verdi ve dedi ki... «Babam burda değil mi?» dedi. Ay, ay, ay! O ne sesti o! Bülbül, vallahi, bülbül. *(Birden kalkar,*

kasaya doğru geriler, masanın önünden geçer, sahnenin ortasında durur, diz çöker) «Hayır, efendim, beni cezalandırmayın. Ama mutlaka istiyorsanız, o başka! Ó muhterem küçücük elinizle beni mahvedin!» Evet, ona bunları söylemek isterdim. Bunları söylemeliydim. Ama dilim dolaştı ve ancak birşeyler söyleyebildim: «Hayır.. Daha... öhö... ben... ama...»

(Hâlâ diz üstüdür)

Bana baktı, kitaplara bir göz attı ve mendilini düşürdü. Hemen, atıldım, o anda ayağım kaydı, az kaldı burnum kırılacaktı. Neyse, kendimi çabuk toparladım ve mendili yerden aldım. *(Kalkar)* Aman! O ne mendildi o! En zarif kumaştan... Amber, evet amber! Vallahi pek güzel kokuyordu. Paşa mendilleri gibi!

(Mendili öper ve sağa doğru ilerler. Elleri öne uzanmıştır, sanki mendili genç kıza veriyormuş gibi. Müzik: «Sofia» teması)

O tatlı dudaklarını birazcık aralayan hafif bir gülümseyişle bana teşekkür etti ve gitti...

Oracıkta, belki bir saat öyle kaldım. Hiç kımıldanmadan. Birden, uşağın biri odaya girdi, «Hadi artık evinize dönün, Popriçin, Müdür gitti bile» dedi. *(Dibe doğru döner)* Şu uşaklara da hiç tahammülüm yok. Hep kapının önünde birikirler, size bir selâm vermeye bile

tenezzül etmezler. Bu kadarcıkla kalsalar yine iyi! *(Tekrar masaya yaklaşır)* Geçen gün, bu kaba heriflerden biri, yerinden kımıldamadan bana tütün ikram etmeye kalktı! Haberin yok mu, salak köle! Asil soydan gelme bir memurum ben! *(Gider yatağa oturur)* Neyse, şapkamı aldım, paltomu kendi kendime giydim, — çünkü bu beylerin size yardım etmek akıllarına bile gelmez — ve eve döndüm.

(Çizmelerini ve ceketini çıkarır)

Yatağıma uzandım. Bütün gün öyle kaldım. Güzel bir şiiri defterime geçirdim:

Sevgilimden uzak geçen bir saat
Bana bir yıl kadar uzun görünür
Çekilmez bir hale gelirse hayat
Ölmek en iyisi.

Bunu mutlaka Puşkin yazmıştır. *(Müzik: «Sofia» teması)* Akşam, paltoma iyice sarınarak, müdürün evinin önüne gittim, uzunca bir zaman kapıyı gözledim. Kızı, meselâ arabaya binmek için bir çıksaydı, kendisini tekrar görmüş olurdum... Hiç olmazsa birkaç saniyecik... Ama hayır, hiç görünmedi...

(Hıçkırıklar içinde yatağa yığılır)

6 KASIM

(Müzik: «Kısım şefi» teması)

(Yatağına uzanmıştır. Gömleklidir. Kalkar, masaya gider)

Kısım şefi, kısım şefi! Kim oluyor yani, bir kısım şefi?

(Elindeki bir tabağı düşürür, tabak kırılır)

— Neler yaptığının farkında mısın sen?

(Mutfağın arkasına geçer, gözden kaybolur)

— Efendim? Ne mi yapıyorum? Bir şey yaptığım yok ki!

(Elinde bir süpürge, geri gelir)

— Kafanı çalıştırsana. Nerdeyse otuzuna basacaksın, değil mi? *(Yere çömelmiş, kırdığı tabağın parçalarını toplamaktadır)* Aklını başına topla biraz. Geç bile kaldın. Sen kendini ne sanıyorsun, kuzum? Yediğin haltların farkında değilim mi zannediyorsun! Şimdi de müdürün kızına musallat oldun! Yahu kendine bir baksana! Bir an düşünsene, ben kimim diye! Sen bir hiçsin, o kadar! Cebinde de meteliğin yok. Aynada kendini bir seyret! Olmayacak hayallerden kurtul!

(Aynaya gider, kendine bakar)

Halbuki, kendi suratı, insanın midesini bulandırır. Tepesinde bir tutam saçı var. Onu da,

dik dursun diye, gül kokulu bir yağa buluyor! «Aklıma ne eserse, yapabilirim» sanıyor. Ama ben biliyorum... Çok iyi biliyorum neden bana içerlediğini. Kıskançlığından. Bana gösterilen özel yakınlığı farketti herhalde. Suratına tüküreyim! *(Tükürür ve mutfağın arkasında kaybolur)* Müşavirmiş, ne yapalım yani! *(Elinde bir kürek, girer)* Saatine altın bir zincir takıyor... Otuz rublelik çizmeler ısmarlamış kunduracıya... Ne olacak yani!... Canı cehenneme!.. *(Gider gelir, kürekle işaretler yapar, aynaya konuşur)* Ya ben? Benim babam aşağı tabakadan mıydı, ya da terzi miydi? Çavuşun biri miydi? Asil bir soydanım ben! Ben de terfi edebilirim. Neden etmeyecekmişim! *(Tabağın parçalarını küreğe koyar)* Yaşım daha yirmi dokuz. Zamanımızda, bu yaşta, meslek hayatına ancak başlanır. Dur bakalım, dostum! Biz de günün birinde binbaşı oluruz, hatta belki daha da iyi birşeyler oluruz. Allah kısmet ederse! *(Ellerini yıkamaya gider)* Şanımız, şöhretimiz seninkini de aşar! Dünyada senden başka adam kalmadı mı sanıyorsun! Şöyle pahalı bir terzide bir elbise diktirsem, bir de seninki gibi bir kravat taksam, ne olur bilir misin? Sen benim yanımda zavallıcık kalırsın!

(Tekrar küreği almaya gelir) Ama param yok işte, ne yapayım! *(Çıkar. Çöpe döktüğü tabak parçalarının şangırtısı duyulur)*

8 KASIM

Araba sesi. Popriçin'in sahne dışında bir vals mırıldandığı duyulur. Girer. Başında silindir şapka vardır, omuzlarında pelerinli geniş siyah bir palto. Birkaç dans adımı yapar, dipteki gaz lâmbasını yakmaya gider ve yatağa oturur. Cebinden bir program çıkarır ve okur.

«Filote ve Miroşka, rakipler. Veya: dört erkek ve bir sevgili». Salak bir Rus'un yazdığı bir piyes. Ne güldüm, ne güldüm. Bir de vodvil oynadılar. Manzum. Adliye vekilleri ve özellikle bir kayıt memuru hakkındaydı. Mısralar gerçekten pek serbestti. Hayret, nasıl olmuş da sansür bunlara göz yummuş. Hele tüccarlar hakkında neler söylediler: Yok bütün müşterilerini yoluyorlarmış, yok kızları ahlâksızmış ve soylu kişilerle düşüp kalkıyorlarmış... Bir de gazeteciler hakkında pek hoş bir şarkı vardı. Her vesilede herkese saldırdıkları söyleniyordu. Piyesin sonunda yazar seyircilerden himayelerini rica etti. Zamanımızda çok eğlenceli oyunlar yazılıyor.

— Ah! Kalbim! *(Kalkar ve pelerinini baş örtüsü gibi kafasına koyar)* Güstav, şuraya elinizi koyun ve bakın nasıl küt küt çarpıyor, lüzumsuz bir heyecan yüzünden... Şuram sıkışıyor, şuram sızlıyor... Ah! Zavallı kalbim. Eninde sonunda beni öldürecek! *(Pelerini kıvırır ve cevap veren erkeğin pozunu alır)*

— Rahatsız mısınız, Madam?

(Pelerini tekrar başına koyar)

— Sizce ne önemi var? Başkaları yaşasa da ölse de, sizin için hepsi bir!

(Pelerinle demînki oyun)

— Görünüşe aldanmamak gerek, herşeyin aslı nedir bilinmez!

— Ya! Öyleyse siz bir bukalemunsunuz!

Oh! Tiyatroyu çok seviyorum. Cebimde birkaç kuruş oldu mu, *(Kalkar paravananın arkasında kaybolur)* dayanamam, tiyatroya koşarım. Halbuki bizim meslekdaşların, memurların çoğu, kendilerine dünyayı verin yine de tiyatroya adımlarını atmazlar. Domuz herifler! *(Gecelikle ortaya çıkar)* Ancak bedava bilet verirseniz, belki lûtfederler, gelirler. *(Bir şarkı mırıldanır)* Oh! O artist hanım da pek güzel şarkı söylüyordu: Aklıma hemen müdürün kızı geliverdi... Ah! Namussuz! Peki, peki... Sustum işte! Sustum!

(Işığı söndürür ve yatar)

9 KASIM

(Yataktadır. Kalkar, masaya yaklaşır, oturur, lambasını yakar. Müzik: «Hatıra defteri» teması. Bir arabanın geçtiği duyulur)

Saat sekizde bakanlığa gittim. Kısım şefi

geldiğimi hiç farketmemiş gibi bir tavır takındı. Ne olacak! Vız gelir! Ben de, sanki aramızda hiç bir şey geçmemiş gibi davrandım. Sonra... Sonra ne yaptım? Ha, evet... Evrakları gözden geçirdim... dosyaları sıraya koydum... Hepsi o kadar! Daireden... üçte çıktım. Müdürün evinin önünden geçtim, ama görünürlerde kimsecikler yoktu. Sonra birşeyler yedim, yatağıma uzandım... Öylece kaldım, akşama kadar...

(Yazar. Müzik: «Sofia» teması. Bir kadın gülüşü duyulur)

11 KASIM

(Masanın başında oturmaktadır. Önünde hatıra defteri. Sırtında kahverengi elbise.)

Ah! Şu bizim müdüre istediklerimi neden söyleyemiyorum sanki!... Halbuki... *(Kalkar)* Bugün yine kendimi zorladım... Hem de kaç kere... Ama dilim tutuluveriyor! «Hava soğuk efendim» diyorum, «Hava sıcak efendim» diyorum, başka hiç bir şey çıkamıyor ağzımdan! *(İskemlenin arkasında ayaktadır)* Ah! bu beylerin hayatını daha yakından tanımayı ne kadar isterdim! Bütün o anlamlı sözler, o yüz ifadeleri, o saray adabı, o halleri tavırları, kendi çevrelerindeki davranışları... Evet, iste, bütün bunları öğrenmek için neler vermezdim!

(Oturur. Müzik: «Hatıra defteri» teması. Yazdıklarını okur)

Bugün, 11 kasım, müdürün odasında kaldım ve onun için yirmi üç kalem yonttum. Kızı için de, evet onun için de... dört kalem. Bizim müdür elinin altında bol bol kalem bulunmasından pek hoşlanır. Aman ne korkunç zekâsı var bu adamın! Ağzını açmıyor ama, kafasında her şeyi tarttığını hissediyorum. En çok neyi düşünüyor, beyninde en çok hangi fikir dolaşıyor, bir bilsem.

(Kalkar, mutfağın arkasında kaybolur, elinde birkaç odunla döner ve odanın ortasında durur. Müzik: «Kızın odası» teması)

Salonuna bir göz atmak isterdim.. Zaten kapısı bazan aralık kalıyor... Bir de arkadaki odayı görebilsem... Ah! ne zengin mobilya! Ne güzel aynalar! Ne ince porselenler! Bir saniyecik oraya girmek isterdim... Bizim müdürün kızının oturduğu kısma... Evet, oraya bir girebilsem. Onun buduvarına... Bütün o vazolar, bütün o şişeler nasıl yerleştirilmiş, dizilmiş... Hele o çiçekler! İnsan nefesiyle onları soldurmaktan korkar! O sağa sola atılmış elbiseler... Daha çok bir köpüğü andıran elbiseler!... Yatak odasına bir göz atmak isterdim... Orada neler hayal ediyorum. Bir cennet ki göklerde bile eşi yok... Yataktan çıkarken küçücük ayağını

koyduğu tabureyi bir görebilsem... Bu küçük ayağa hafif, kar gibi beyaz bir çorabın giydirilişini... Ay, ay, ay! Peki, peki... Sustum işte. Sustum!

Ha! Ya geçen gün, Nevski caddesinde, iki köpek arasında şahit olduğum konuşma!.. *(Yatağın önünde dolaşır)* Nasıl da unutabildim böyle görülmemiş bir olayı! Oh! Artık herşeyi öğrenmem gerek. Meci'yi sorguya çekeceğim.

(Eğilerek)

— Beni dinleyin, Meci, burada yalnızız, görüyorsunuz ya! Ama isterseniz kapıyı da kapatayım, böylece kimse bizi göremez. Ah! Siz güzel bir küçük köpeksiniz, sevimli bir köpekçik... Ya, ya! Öyle. *(Diz çöker)* Hanımınız hakkında ne biliyorsanız bana anlatın. Kimdir? Ne yapar? İyi kalpli midir? Nasıl? Yoksa? Yoo! Vallahi kimseye anlatmam! Kimseye!

Ne kurnaz hayvan! Kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırdı, mağrur bir eda takındı ve tek kelime söylemeden kapıdan çıktı! Vay canına!

Oh! *(Kalkar ve masaya gider)* Kaç zamandır şüpheleniyorum, köpek insandan çok daha akıllı diye! Hatta konuşmayı bildiğine çoktan emindim. Ama bir çeşit inat yüzünden dilini tutuyor! Ne usta siyasetçi ama! Herşeyi izliyor... İnsanların en ufak hareketlerini bile... Gözünden hiç bir şey kaçmıyor. Evet! *(Defte-*

rini saklar) Ne pahasına olursa olsun, yarın Zvierkov'ların evine gideceğim, Fidel'i sorguya çekeceğim, belki de talihim yaver giderse, Meci'nin ona yazmış olduğu bütün mektupları da elime geçiririm. O zaman, mutlaka birşeyler öğreneceğim. Kurnazlara karşı en iyi silâh: kurnazlık!

(Müzik)

12 KASIM

(Sırtında palto, girer. Öksürür, yatağa oturur, iğrenmiş bir hali vardır. Sonra mutfağa gider, yüzüne biraz su çarpar.)

Eşraf sokağındaki bütün küçük dükkânlardan bir lahana kokusu geliyor ki... Bir felâket! *(Paltosunu portmantoya asar)* Üstelik her avlu kapısından da feci kokular sızıyor... Burnumu tıkayıp olanca hızımla kaçtım oradan. Bir de o atölyelerden sokağa devamlı yayılan kurum ve duman! O kahrolasıca mahallede gezinmek imkânsız oldu artık!

(Masaya yaklaşır ve ceketinin altından mektupları çıkarır)

Kahrolası köpek... Bacağımı bir ısırdı, kan içinde bıraktı... Ama şunları ele geçirdim ya, önemli olan bu! *(Gaz lambasını yakar, mektupları okumaya çalışır)* Yarını beklemeli... Bun-

ları ancak yarın okuyabilirim... Başka çare yok!

(Müzik: «Hatıra defteri» teması. Oturur deftere yazmaya koyulur)

Öğleden sonra saat 2'de, evden çıktım. Kati niyetim Fidel'i bulmak ve sorguya çekmekti. Zvierkov'ların evinin dördüncü katma çıkınca, zile bastım. Genç bir kız kapıyı açtı. Güzelce bir kız. Yüzü hafif çilli... Hemen tanıdım onu. Geçen gün, mağazanın önünde, yaşlı kadının yanında yürüyen genç kız... Hafifçe kızardı ve ben hemen aklından geçenleri sezdim. «Seni küçük yaramaz seni, canın bir sevgili istiyor ha!».

— Kimi aradınız, diye sordu bana.

— Köpeğinizle mutlaka görüşmem lâzım.

Amma da salaktı şu kız! Zaten salak olduğunu görür görmez anlamıştım! O sırada, köpek havlayarak oraya geldi. Hemen tutmak istedim ama, ahlâksız hayvan, az kaldı dişleriyle burnumu koparıyordu! Bir ara, bir köşede duran, köpeğin sepetini farkediverdim. Ha! Bana lâzım olan da oydu! Sepete yaklaştım, içindeki samanları çıkardım ve altında ne bulayım! Bir sürü küçük küçük kâğıtlar. Sevinçten ölecektim! *(Yavaşça kalkar)* Pis köpek! Durumu görünce önce ayak bileğimi ısırdı, sonra mektupları aldığımı anlayınca, inlemeye ve bana sürünmeye, yaltaklanmaya başladı.

«Yoo! Sayın bayan Meci, yoo!.. Size geri vermiyeceğim bunları... Allahaısmarladık» ve hemen oradan ayrıldım.

Galiba genç kız beni deli zannetti! Çok ürkmüş bir hali vardı. Eve döner dönmez, hemen oturup mektupları okumak istiyordum. Ama Mavra yerleri silmekle meşguldü. Şu aptal Finli kadınlar da hep olmayacak zamanda temizliğe girişirler! *(Tükürür)* Ben de, biraz dolaşmaya çıktım. Bu olay üzerinde düşündüm, düşündüm. Ya! sayın müdür bey, bu sefer. tamam! *(Tekrar masaya gelerek)* Artık, bütün yaptıklarınızı, bütün düşündüklerinizi, her hareketinizin her sebebini öğreneceğim! *(Gaz lambasını söndürür)* Bütün bunları nihayet çözeceğim. Bunların anahtarını bana şu mektuplar verecek. *(Yatağa yaklaşır ve soyunmaya başlar)* Köpekler son derece akıllı kimselerdir. Bütün siyasî olayları da izlerler. *(Paravananın arkasındadır)* Bu kâğıtların içinde bütün aradıklarımı bulacağım herhalde: Bizim müdürün özellikleri... Bütün yaptıkları... *(Tekrar görünür, soyunmuştur)* Hele kızına dair bir şeyler de bulursam.... Peki, peki... Sustum işte! Sustum! *(Yatar)*

13 KASIM

(Sokaktan bir saat çanı duyulur... Bir de horoz ötüşü... Popriçin yataktadır. Kalkar, sabahlığını giyer, perdeleri açar. Sonra çaydanlı-

ğı sobaya koyar, ateşi körükler, yastığının altından mektupları çıkarır ve masasına oturur)

Hadi şunları bir görelim... Bu mektup oldukça okunaklı yazılmış. Ama yine de, harflerde, bir köpeklik var! Okuyalım:

(Gözlüklerini takar)

«Sevgili Fidel. Bu isme de bir türlü alışamadım gitti. Daha zarif bir ad takamazlar mıydı sana! Fidel, Roz, ne bayağı isim bunlar! Neyse, bu konuyu kapatalım. Yazışmaya karar verdiğimiz için nasıl mutluyum, bilsen!»

Bu mektup gayet itinalı yazılmış. Noktalar, virgüller de yerli yerinde. Halbuki... Bizim kısım şefi bile bu kadar iyi yazamaz. Hep tahsilini yaptığı üniversiteden söz eder durur ama! Bakalım sonrası nasıl?

«Bana öyle geliyor ki, düşünceleri, duyguları ve intibaları bir başkasıyla paylaşabilmek, dünyadaki en büyük mutluluklardan biridir.»

Hmm! Bu düşünce, almancadan çevrilen bir eserden alınmış... Şimdi adını unuttum o kitabın.

«Bunu tecrübelerime dayanarak söylüyorum. Her ne kadar, bizim avlunun dışındaki dünyayı pek tanımıyorsam da, birtakım bilgilerim var. Hayatım konfor içinde akıp geçiyor. Sahibem, — adı Sofia'dır — beni deli gibi seviyor»

Ay! Ay! Peki, peki! Sustum işte! Sustum:

«Bey de beni sık sık okşuyor. Genellikle çay içiyorum, bazan da sütlü kahve.»

«Ah, sevgilim, biliyor musun, bizim mutfaktaki köpeğin, Santor'un zevkle yediği o kocaman sıyrılmış kemiklerden hiç hazetmiyorum. En lezzetli bulduklarım, kuş kemikleri. O da, henüz kimse iliğini emmemişse! Karışık salçaları da çok seviyorum, ama kaparisiz ve nanesiz falan olmak şartiyle. En kızdığım şey de köpeklere ekmek içi verilmesi. Adamın biri, — yemek masasına kurulmuş — bir sürü kirli şeylere dokundurduğu ellerle ekmeği alır, kabuğunu atar, içini ezer ezer, sonra sizi çağırır ve o nesneyi ağzınıza sokuverir! Tabiî reddetmek terbiyesizlik olacağından, o ekmek yenir. Sırf görünüşü bile mide bulandırır, ama yine de yenir...»

Allah Allah, ne biçim lâf bunlar! Saçma sapan! Sanki daha ilginç konular yokmuş gibi! Öteki sayfaya bir bakalım. Belki daha önemli birşeyler buluruz. Hiç olmazsa daha akıllıca birşeyler...

«Sana bizim evde olup bitenleri günü gününe haber vermek benim için başlıbaşına bir zevk olacak... Sofia'nın baba diye çağırdığı bizim bey hakkında biraz malûmat vermiştim Çok garip bir adam bu.»

Ha! Neyse buldum! Biliyordum zaten: Köpeklerin her konuda siyasî görüşleri vardır. Bakalım bey hakkında neler yazılmış!

Çok garip bir adam bu. Çoğu zaman susuyor. (Bunu ben de çoktan farketmiştim ya!) Ağzını pek ender açıyor. Ama, geçen hafta kendi kendine durmadan söylenip duruyordu. «Bana bunu verecekler mi, vermiyecekler mi» diyordu. Eline bir kâğıt alıyordu, onu bırakıyordu, bir başka kâğıt alıyordu, büküyordu, katlıyordu ve hep kendi kendine tekrarlıyordu: «Bana bunu verecekler mi, *(Kalkar)* vermeyecekler mi!» Hatta bir gün *(Sobaya gider)* bana doğru döndü *(Çaydanlığı alır)* ve sordu: «Ne dersin Meci, bana bunu verecekler mi, vermiyecekler mi?» Tabiî hiç bir şey anlamadım, ayakkabılarını şöyle bir kokladım ve uzaklaştım. Sonra, şekerim, bir hafta sonra *(Elinde çaydanlık ve bir fincan, tekrar masaya gelir)* bey eve çok memnun geldi. Sabahtan öğleye kadar bir sürü adamlar... *(Oturur)* üniformalı adamlar, onu tebrike geldiler. Sofrada, her zamankinden daha neşeliydi, fıkralar anlatıp duruyordu. Akşam yemeğinden sonra, beni kucağına aldı, «Bak Meci, görüyor musun» dedi. «Bu ne biliyor musun?» dedi. Bir kurdele gördüm yakasında. *(Fincanına çay koyar)* Kurdeleyi kokladım, hoş bir kokusu yoktu. Sonra gizlice yalayıverdim... Biraz tuzluydu...»

Hımm! Galiba bu köpek biraz... dayak düşmanı! *(İçer)* Demek bizim müdür muhterisin biri! Bunu bir kenara kaydedelim!

(İçer)

«Hoşça kal şekerim. Şimdilik burada kesiyorum... falan, filân... Mektubumu yarın bitiririm...»

«Günaydın. İşte yine sana yazıyorum. Bugün, sahibem Sofia...»

Ha! bakalım Sofia ne yapmış!.. Ah! namussuz! Peki! Peki! Devam!

Sahibem Sofia pek telâşlıydı. Baloya gitmeye hazırlanıyordu, ben de o çıkınca hemen kâğıt kalem aldım, sana yazmaya koyuldum.. Sofia baloya gitmeye bayılır. Ama giyinirken de her seferinde pek sinirlidir. Şekerim, şu baloya gitmekten neden hoşlanırlar, hiç anlayamıyorum. Sofia sabahın altısında eve döner ve hemen her seferinde yüzünün solukluğuna bakar ve anlarım ki, orada ona yiyecek hiç bir şey vermemişler. Zavallı çocuk! Ben olsam, böyle bir hayat süremezdim doğrusu. Bana bu salçalı bıldırcınlar!... ya da pilicin o beyaz etinden sık sık vermeselerdi... ne hale düşerdim bilmem. Soğuk et suyu da fena değil. Ama o havuçlar, o şalgamlar, o enginarlar yok mu... Doğrusu pek tatsız!»

Üslubu pek değişken. Bunları bir insanın yazmadığı nasıl hemen belli oluyor. İlk cümleler fena değil, ama sonra... Hmm! nasıl diyeyim... Sonu hep köpekçe oluyor... Neyse! Bir pusula daha okuyalım! Ha! Tarih bile koymamış!

«Ah şekerim, baharın yaklaştığı nasıl da

hissediliyor! Yüreğim durmadan heyecan içinde, sanki bir şey bekliyormuş gibi. Kulaklarımda aralıksız bir uğultu. Bazan, dakikalarca, ayaklarımı havaya dikip, kapıları dinliyorum. Senden gizlim yok, biliyorsun: Bana kur yapanlar az değil. Çok kere, perdenin arkasına gizlenip onları seyrediyorum, Ah! Şekerim, bazıları ne kadar çirkin, tasavvur edemezsin. Hele bir tanesi var, vücudu sanki dört köşe. Pek de aptal olmalı. Pozlar takınıp sokakta dolaşıyor, kendini pek önemli biri sanıyor. Sanki ondan başka kimse yokmuş gibi. Budala! Hiç kendisiyle ilgilenmiyorum bile... Ya o penceremin önünde dolanıp duran çirkin buldog! Arka ayakları üzerine bir kalksa, — kalkamaz ya, görgüsüzün biri çünkü! — Bizim beyin bile boyunu geçer. Pek de kendini beğenmiş! Bir iki defa arkasından havladım, aldırmadı bile! Kaşını bile kıpırdatmadı. Kulakları sarkmış dilinin yarısı dışarda, gözlerini pencereme dikip duruyor... Tam bir taşralı hali var! Ama tabiî şekerim, bütün bu talipler, ne de olsa beni heyecanlandırıyor... Hele komşu evin duvarından atlayan o delikanlıyı bir görsen. Adı Bobi. Ah, şekerim, öyle yakışıklı ki...»

(Kalkar)

Şeytanlar götürsün! Ne adi lâflar! Böyle saçma mektup da yazılır mı yani! Ah! Bunları bir insan yazacaktı ki!.. Evet, bir insan yazısı

okumak istiyorum. Ruhum doysun, zevklensin... Halbuki bütün bu zırvalar... *(Tekrar masaya yaklaşır)* Bu olmayacak sözler... *(Mektubu tekrar eline alır, fincanına çay koyar, oturur)* Sayfayı bir çevirelim, belki arkası daha iyidir.

«Sofya, dolabın yanında oturmuş, nakış işliyordu. Ben pencereden dışarı bakıyordum. Gelen geçeni seyretmeye bayılırım. Birden odaya bir uşak girdi, «Bay Tiyeplov geldi» diye haber verdi. Sofya: «Aman, hemen içeri al» diye bağırdı ve beni kucaklayarak öptü: «Ah, Meci, Meci, bir bilsen! Esmer bir adam bu, saraydaki soylu kişilerden, üstelik gözleri simsiyah, kor gibi parlak!» Ve Sofya kendi odasına kaçıverdi. Bir dakika geçmeden, saraylı bir genç odaya girdi. Favorileri simsiyahtı. Aynaya yaklaştı, saçını düzeltti, odanın her tarafını dolaştı. Hafifçe hırladım ve bir köşeye büzülüp oturdum.

Biraz sonra Sofya geldi, adamın selâmına sevinçle karşılık verdi... Ben, hiç bir şey olmamış gibi pencereden bakmaya devam ediyordum. Ama kafamı hafifce eğdim ve neler konuştuklarını anlamıya çalıştım. Ah! Şekerim, öyle saçma şeylerden söz ediyorlardı ki! Yok bir hanım, bir dansın orta yerinde, bilmem nasıl adım atacağına, şöyle bir adım atmış!... Yok, Bobov diye bir adam varmış da tıpkı bir leyleğe benziyormuş ve az kaldı ayağı kayıp

düşecek gibi olmuş... Yok, Lidina diye bir hanım gözlerinin mavi olduğunu iddia ediyormuş, halbuki aslında gözleri yeşilmiş... Falan, falan, falan... Kendi kendime «Bu delikanlı ile benim Bobi arasında dağlar kadar fark var» dedim... Öyle ya! Bir kere bu adamın suratı geniş ve tamamen düz... Üstelik favorileri yüzünü çevrelemiş, sanki siyah bir başörtü takmış gibi... Halbuki Bobi'nin hatları incedir, ve tam alnının orta yerinde beyaz bir lekesi vardır! Bobi'nin boyuna gelince, bu asilzadenin boyuyla kıyas bile kabul etmez! Gözleri, halleri, tavırları da öylesine farklı ki! Öyle, öyle, çok farklı! Ah, şekerim, aklım ermedi doğrusu, bizim Sofya bu adamın nesini beğenebilir! Böyle âşık olması için hiç bir sebep yok!»

Bana da öyle geliyor ki, bunda bir gariplik var... Yok canım, bu Tiyeplov ona bu kadar tesir etmiş olamaz. Devam edelim:

«Bu soylu kişi bu kadar hoşuna gittikten sonra, neden babasının yazıhanesinde çalışan o memurla da ilgilenmez, anlayamıyorum. Ah, şekerim, o piç kurusunu bir görsen!»

Bu da kim acaba?

«Soyadı çok garip. Bütün gün oturup kalem yontuyor. Saçlarını gören kuru ot zanneder. Bizim bey onu hep ayak işlerinde kullanır...»

Yoksa bu namussuz köpek benden mi bahsediyor? Peki, saçımın kuru otu andırdığını nereden çıkardı

«Sofia onu gördü mü, kendini tutamıyor, gülüyor.»

Doğru değil bu! *(Kalkar, mektubu yere atar ve ayağıyla ezer)* Yalan! Pis yalancı! İğrenç iftira! Hepsi kıskançlıktan bu sözlerin! Bilmiyor muyum sanki! *(Mektubun etrafında dolaşır)* Bunlar kimin marifeti, bilmiyor muyum sanki. Bizim kısım şefinin numaraları.. Bana korkunç kin bağlamış, her işimi bozmaya ahdetmiş. Bir mektup daha okuyalım. *(Tekrar masaya gelir, başka bir mektup alır ve yatağa yaklaşır)* Belki işin aslını şimdi öğreniriz.

«Sevgili Fidel, sana çoktandır yazamadım, kusuruma bakma. Tatlı bir sarhoşluk içinde yaşadım. Boşuna dememiş bir yazar: «Aşk, ikinci bir hayattır» diye. Sonra, bizim evde, bir sürü yenilikler var. Soylu delikanlı hergün bir uğruyor. Sofia ona deli gibi âşık. Babasının da keyfi pek yerinde.. Geçen gün bizim uşak Gregori ile konuşurken duydum. Gregori'yi görsen çok eğlenirsin, bir yandan yerleri süpürür, bir yandan kendi kendine konuşur. Neyse bizim bey geçen gün Gregori'ye bir sürü şeyler söyledi. Düğün pek yakında olacakmış, çünkü kızını ille bir generalle, ya da bir soylu

kişiyle, ya da bir binbaşıyla evlendirmek istiyormuş...»

(Yavaşça yatağa oturur)

Felâket! Daha fazla okuyamıyacağım... İlle de bir saraylı soylu kişi, ya da general isterler. Dünyanın en güzel şeyleri, hep saraylılara ya da generallere nasibolur. Tam kendine göre bir takım alçak gönüllü hayaller kurarsın, gerçekleşeceğini sandığın anda, saraylı soylu kişinin biri, ya da generalin biri, gelir, onu burnunun dibinden alır, götürür! Allah kahretsin! *(Kalkar ve ağlar)* Ben general olmak istiyordum ama... Onunla evlenmek için falan değil. Hayır, benim hayalim başkaydı. Onları etrafımda dolanırken görmek istiyordum. *(Masaya yaklaşır)* Bana dalkavukça yaltaklanmalarını görmek istiyordum. Ondan sonra «Siz de adam mısınız sanki!» deyip suratlarına tükürecektim. Sırf bunun için istiyordum...

Hay Allah! Ne aksilik! Ne acı bir aksilik!

(Ağlar, mektupları yırtar, çaydanlığı alır mutfağa götürür. Müzik)

A R A

(Aradan sonra birinci bölümün son sözleri teypten duyulur)

«Sevgili Fidel, sana çoktandır yazamadım, kusuruma bakma. Tatlı bir sarhoşluk içinde yaşadım. Boşuna dememiş bir yazar: «Aşk, ikinci bir hayattır» diye. Sonra, bizim evde, bir sürü yenilikler var. Soylu delikanlı hergün bir uğruyor. Sofya ona deli gibi âşık. Babasının da keyfi pek yerinde.. Geçen gün bizim uşak Gregori ile konuşurken duydum. Gregori'yi görsen çok eğlenirsin, bir yandan yerleri süpürür, bir yandan kendi kendine konuşur. Neyse bizim bey geçen gün Gregori'ye bir sürü şeyler söyledi. Düğün pek yakında olacakmış, çünki kızını ille bir generalle, ya da bir soylu kişiyle, ya da bir binbaşıyla evlendirmek istiyormuş...»

Felâket! Daha fazla okuyamıyacağım... İlle de bir saraylı soylu kişi, ya da general isterler. Dünyanın en güzel şeyleri, hep saraylılara ya da generallere nasibolur. Tam kendine göre bir takım alçak gönüllü hayaller kurarsın, gerçekleşeceğini sandığın anda, saraylı soylu kişinin biri, ya da generalin biri, gelir, onu burnunun dibinden alır, götürür! Allah kahretsin! Ben general olmak istiyordum ama... Onunla evlenmek için falan değil. Hayır, benim hayalim başkaydı. Onları etrafımda dolanırken görmek istiyordum. Bana dalkavukça yaltaklanmalarını istiyordum. Ondan sonra «Siz de adam mısınız sanki!» deyip suratlarına tükürecektim. Sırf bunun için istiyordum...

Hay Allah! Ne aksilik! Ne acı bir aksilik!

3 ARALIK

(Müzik)

(Popriçin robdöşambrını giymiş, sobanın yanında bir taburede oturmaktadır)

Hayır, hayır, bu olamaz, bu olamaz... Olacak iş değil!.. Bu düğün yapılmayacak!... Soylu kişiymiş... Ne olacak yani! *(Kalkar)* Bu sadece unvan! Gözle görülür, elle tutulur bir şey değil ki... Soylu kişiymiş diye, alnının ortasında üçüncü bir gözü yok ya! Burnu benimki gibi, herkesin burnu gibi... Burnuna enfiye çekebilir ama o burnuyla yemek yiyemez... Aksırabilir o burunla, ama öksüremez! *(Yüzü seyirciye dönük, tabureye oturur)* Çoktandır keşfetmeye uğraşıyorum bütün bu sözde farklar nereden çıkıyor diye... Fahri müşavir... Evet, ben neden fahri müşavir oluyor muşum! Ne sebeple? Belki ben aslında bir kontum. Yahut generalim de, sadece görünüşte böyle fahri müşavirim... Öyle ya... Belki de kim olduğumu kendim bile bilmiyorum. Tarihte bunun örnekleri az mı? Bayağı adamın biri, — öyle soylu falan değil — sadece bir burjuva ya da bir köylü, evet, köylünün biri, birden farkına varıyor ki, büyük bir beymiş, ya da meselâ baronmuş! Zavallı bir köylü ansızın önemli bir adam olabiliyorsa,

artık soylu bir adam neler olabilir, bir düşünün! *(Kalkar, yatağa doğru gider. Sırtı seyirciye dönüktür)* Meselâ ben, birdenbire, bakanlığa, sırtımda general üniformasiyle bir giriversem: sağ omuzumda bir apulet, sol omuzumda bir başka apulet, bir de gök mavisi bir kordelâ! Ne yapar o zaman *(Sahnenin önüne doğru gelir)* bizim sayın bayan! Ya babası, bizim müdür, ne der? Hmm. Oh! Muhterisin birisi o adam! Mutlaka masondur! Ne kadar başka türlü görünmeye çalışıyorsa da, ben ilk bakışta anladım: mason! *(Masanın etrafında döner)* Birine elini verdiğinde sadece iki parmağını uzatıyor! Acaba, derhal bir valiliğe falan tayinim çıkmaz mı? Ya da başka bir *(tekrar tabureye otururak)* önemli mevki verilmez mi? Neden fahri müşavir yapmışlar beni? Pek bilmek istiyorum, neden başka şey değil de, ille fahrî müşavir?

5 ARALIK

(Sırtında robdöşambr, yatağında oturmaktadır. Gazete okur, gözlüklerini çıkarır. Projeksiyonla gösterilen tarih, takvimin çevresinden taşmaya başlamıştır)

İspanya'da pek garip şeyler oluyor... İşin aslını pek anlayamıyorum... Taht boş kalmış, saray mensupları bir türlü eski kralın yerine geçecek kimse bulamıyorlarmış!.. Bu yüzden bir

sürü isyanlar çıkmış... Doğrusu inanılacak şey değil... Taht nasıl boş kalabilir? Çok garip! *(Tekrar gazeteyi okur)* Kadının biri tahta çıkacakmış. *(Kalkar ve gazeteyi yatağın üzerine bırakır)* Yoo! Bir kadın tahta çıkmamalı. Olmaz böyle şey! *(Gidip gelir)* Tahta bir kral gerek! Ama dediklerine göre, kral yokmuş. Nasıl olur bu? Bir devlet kralsız yaşayabilir mi? Mutlaka bir kral var, ama nerede olduğunu bilmiyorlar! Belki de kral orada, burunlarının dibinde, ama bir takım ailevî sebeplerden ortaya çıkmıyor. Belki de komşu devletlerden çekiniyor. Fransa ve öteki milletler onu saklanmaya zorluyorlarsa... *(Oldukça heyecanlı, odayı arşınlar)* Belki de başka sebepler var... Meselâ... Bilmiyorum. Bilmiyorum ama...

(Bir arabanın geçtiği duyulur)

8 ARALIK

(Sırtında robdöşambr, yatağın önünde yere çömelmiş, gazetelerden parçalar kesmektedir. Tarih, takvimin çerçevesinden iyice taşmıştır)

Bugün bakanlığa gitmeye iyice kararlıydım... Ama aklım hep şu İspanya'nın durumuna takılıyor... Nasıl olur da bir kadın tahta çıkar! Yoo, imkânsız bu! *(Kestiği kupürleri duvara doğru fırlatır)* Buna müsaade etmezler zaten! Bir kere, önce, İngiltere engel olur! Ta-

biî, tabiî, mutlaka araya girer! *(Sağa sola dağılmış kupürleri toplar)* Sonra bütün Avrupa'nın siyasî durumunu da unutmamak gerek... Avusturya imparatoru katiyen kabul etmez... Bizim imparatorumuz da, yani çarımız, bunu.. yani şeyi... Of! doğrusu bu olaylar beni altüst ediyor, beni harabediyor... Başka hiç bir şeyle ilgilenemiyorum. Mavra da beni ikaz etti: çok dalgın olmuşum. Sahiden de, demin, çayımı içtikten sonra, herhalde dalgınlıkla, tabağı yere fırlatıverdim. *(Kalkar)* Param parça oldu. *(Yatağın yanını süpürür)* Akşam, yemekten sonra, gittim dağların eteğinde gezindim. *(Süpürgeyi yatağa dayalı bırakır)* Bu gezinti de bir şeye yaramadı. Sonra, eve döndüm, yatağıma uzandım, öylece kaldım... Hep bu İspanya meselesini düşündüm, düşündüm...

(Müzik: «Kıral» teması)

Yıl 2000 - NİSANIN 43'ü

(İskemlesinde, yüzü seyirciye dönük, oturmaktadır. Sırtında kahverengi elbisesi. Bu günden itibaren projeksiyonla gösterilen tarih, bütün dip duvarını kaplamaktadır)

Bugün, bayram! Çok büyük bir şenlik günü! İspanya bir krala kavuştu! Nihayet bir kral bulundu! O kral, benim. Ancak bugün öğrenebildim bunu! Birden içimde ışıklar yandı sanki! Nasıl, ama nasıl bugüne kadar bunun far-

kına varamadım! Kendimi sadece adi bir fahri müşavir zannettim!

Ben ha! Böyle olmayacak, saçma bir düşünce nasıl beynime girebildi! İyi ki o zamanlar kimse beni deli diye tımarhaneye kapamadı! Şimdi herşeyi anladım. Artık herşey apaçık, besbelli... Eskiden... Eskiden gerçekleri göremiyordum... Ne korkunç şey... Gözlerimin önünde sis gibi bir şey vardı, doğruyu seçemiyordum. Bütün bunlar neden ileri geliyor? Herkes insan beyninin, kafatasının içinde olduğunu sanıyor da ondan! İşin aslı bambaşka! Beyin bir rüzgâr tarafından getiriliyor... Hazar denizinden esen bir rüzgâr... Hemen hizmetçime, Mavra'ya, kim olduğumu haber verdim. Salak karı! *(Kalkar)* Önündeki adamın İspanya Kralı olduğunu öğrendiği zaman *(ayakta taburenin yanındadır)* ellerini birbirine çarptı, ve korkudan ölecek gibi oldu. Tabiî şu da var: şimdiye kadar hiç İspanya Kralı görmemiş bu kadın! Onun için kendisini sakinleştirmeye çalıştım ve himmetimi kendisinden esirgemiyeceğimi de tatlı bir şekilde anlattım. Bazan çizmelerimi kötü boyadığından ya da sobanın ateşini tazelemeyi unuttuğundan dolayı kendisine katiyen kin beslemediğimi de söyledim. Bu insanlar cahildir. Yüksek konuları anlayamazlar. Yüksek konular onlarla görüşülemez. Kadın korktu *(Oturur)* Çünkü bütün İspanya krallarının hep II. Filip'e benzedikle-

rini sanıyor! Ama açıkladım, Filip'le benim aramda hiç bir benzerlik olmadığını!

(Saat çalar)

Bakanlığa gitmedim. Şeytan görsün suratlarını. *(Gazeteleri toplar ve sağdan çıkar)* Hayır, beyler, hayır, artık o günler geçti! O pis evraklarınızla **uğraşmaya hiç niyetim** yok artık!

EKİM AYININ 86. GUNU
GÜNLE GECE ARASINDA

(Müzik: «Hatıra defteri» teması. Sırtında kahverengi elbise, masanın başına oturmuştur)

Bugün *(hatıra defterini okur)* bakanlığın kapıcısı geldi, işime dönmemi söyledi. Üç haftadan fazla olmuş, vazifeme gitmiyormuşum!

Bakanlığa gittim... Biraz eğleneyim diye! Bizim kısım şefi kendisine iltifatlar edeceğimi, özürlerimi arzedeceğimi bekliyordu herhalde! Hoh! Kendisine kayıtsız bir bakış fırlattım! Ne aşırı kızgın, ne de aşırı sevimli bir bakış! Ve gittim yerime oturdum... Hiç bir şeyin farkında değilmişim gibi... Bütün bu zavallı memurlara şöyle bir baktım. «Aranızda kimin olduğunu bir bilseniz, burada neler olurdu» dedim kendi kendime. Hey Yarabbim! Ortalık birbirine karışırdı. Kısım şefi bile gelir önümde yerlere kadar iğilirdi... Aynen şimdi mü-

dürün karşısındayken yaptığı gibi! Ötekiler de titremeye başlardı... İntikam alırım diye. Bütün o azarlamaların, o alayların intikamını...

Önüme bir takım evraklar koydular... Özetini çıkarayım diye. Ama elimi bile sürmedim.

Bir kaç dakika sonra «Müdür geliyor» dediler. Herkes bir telâşlandı. Memurların çoğu kapıya üşüştüler... Her biri en önde olmak sevdasındaydı. Ben, yerimden kımıldamadım bile. Müdür odamızdan geçtiği sırada, hepsi ceketlerini iliklediler. Ben hiç bir şey yokmuş gibi davrandım. Müdür! Müdür de kim oluyormuş! Ceketimi ilikleyecekmişim! Önümden geçerken ayağa kalkacakmışım! Hadi efendim! Bu müdür de müdür mü yani! Müdür değil,, mantar! Adi bir mantar evet, sadece bir mantar... Hani şu şişelerin ağzına konan mantarlardan... İşte o kadar!

Evraklar koydular önüme, imzalayayım diye... Oh! ne eğlendim, ne eğlendim! Onlar hepsi, kâğıdın en altına «Daire Şefi Popriçin» yazacağımı sanıyorlardı. Ha, ha! Kâğıdın en görünen yerine, hani genel müdürün imzaladığı yere, şöyle kocaman bir imza attım: «Sekizinci Ferdinand.» Ah! Ortalığı birdenbire nasıl saygı dolu bir sessizlik kapladı! Ama ben sadece elimle küçük bir hareket yaptım: «Yoo, yoo, sizden hiç bir hizmet beklemiyorum, beyler!» dedim, ve daireden çıktım, doğruca mü-

dürün evine gittim. Tabiî evinde yoktu o sırada... Uşak girmeme engel olmak istedi, ama ona kim olduğumu söyledim, adamın eli kolu tutuldu. Derhal Sofia'nın giyinme odasına girdim.

(Müzik: «Sofya» teması)

Aynasının önünde oturuyordu. Ayağa fırladı, dehşet içindeydi, geriye bir adım attı. Şaşkın şaşkın bakıyordu. Ama İspanya kralı olduğumu söylemedim kendisine. Sadece dedim ki: «Sizi muazzam bir mutluluk bekliyor» dedim. «Düşmanlarımız istedikleri kadar uğraşsınlar, birleşmemize kimse engel olamaz!» dedim. Fazla bir şey eklemek gereğini duymadım ve çıktım.

Oh! Şu kadın denen mahlûk ne kadar kurnaz: Kadının ne demek olduğunu ancak şimdi anlıyorum! Şimdiye kadar, kadın kime âşıktır, bunu kimse bilmiyordu. Bunu ilk keşfeden ben oldum: Kadın şeytana âşık! Evet, şaka değil bu! Fizikçilere gelince... *(Tavana bir bakış)* Fizikçilerin yazdığı bir alay zırva... Yok kadın şöyleymiş, yok kadın böyleymiş, falan... Sadece şeytana âşık o! *(Kalkar)* Meselâ şu ikinci sıradaki locada oturan kadına bakın... Elinde dürbün... Nereye bakıyor sanıyorsunuz? O göbekli adama mı? Hayır efendim! O adamın arkasındaki şeytana bakıyor! İşte elbisesinin altına gizleniverdi şeytan! Ona parmağıyla işa-

ret ediyor. Ve bu kadın onunla evlenir... Evlenir, evlenir...

(Masanın yanındadır)

Bütün şurada gördüklerimiz de... Bütün bu aile babaları... Sağa sola eğilip bükülen, bir hücumda sarayı alan bütün bu adamlar... Vatanseveriz diyorlar... Falan, filân diyorlar... Aslında çiftlik... Bütün bu vatanseverlerin bütün derdi birer çiftlik sahibi olmak... Para için analarını satarlar, babalarını satarlar, hatta Allah'ı bile satarlar... Namussuz muhterisler, iki yüzlüler! *(İskemlenin arkalığına dayanır)* Bu sonsuz ihtiras da nereden geliyor: Gırtlaklarında bir kese var, bu kesenin içinde de bir toplu iğne başı kadar bir solucan... İhtiras bu solucandan geliyor... Mercimek sokağındaki bir berberin marifetleri bunlar... Adı da... Ah! Neydi o adamın adı? Of! Adını unuttum; ama herkes biliyor ki, bu berber, bir ebe kadınla dünyayı dolaşıyor. İslâm dinini yaymak için. Zaten bu yüzden hanımların çoğu müslüman oldu ya!

(İskemleye oturur. Sırtı seyirciye dönüktür. Müzik)

TARİH YOK
O GÜNÜN TARİHİ YOKTU

(Sobanın yanında, taburede oturmaktadır)

Nevski caddesinde kendimi tanıtmadan dolaştım. Çar hazretleri arabayla geçtiler. Sokaktakiler şapkalarını çıkarıp selâmladılar... Ben de öyle yaptım İspanya Kralı olduğumu belli etmek istemedim. Yoo... Öyle hemen herkese kendimi tanıtmak doğru olmazdı. Çünkü daha önce, saraya bir kabul edilmem gerek. Ama bir türlü saraya gidemiyorum, çünkü henüz millî İspanyol kıyafetim yok. Hiç olmazsa bir pelerin bulabilsem. *(Kalkar)* Bir terziye ısmarlayacaktım ama vazgeçtim. Hepsi eşek! Üstelik işlerini yüzüstü bırakıp ticaretle uğraşıyorlar.. Hatta çok kere kaldırım döşüyorlar! *(Sandıktaki siyah pelerinli paltosunu çıkarır, incelcr)* Bu fena değil... Bir iki kere ya giydim, ya giymedim... Tabiî olur... Ama. *(Yatağın yanındaki küçük masada bir kutu vardır. oradan bir makas çıkarır)* Bu namussuzlar paltomu rezil etmesinler diye bu işi kendim yapacağım... *(Evde gürültü. Gider, kapıyı kitler)* Böylece kimse beni göremez.

(Müzik)

TARİHİ UNUTTUM
AYINI DA HATIRLAMIYORUM
ALLAH BİLİR NE GÜNDÜ

(Pelerin paravanaya asılıdır. Popriçin yanında ayaktadır. Sırtı seyircilere dönüktür.)

Pelerinim hazır... Dikildi. Yine de saraya

gitmeye bir türlü karar veremiyorum. İspanya milletvekilleri hâlâ gelmediler. Yanımda milletvekilleri olmayınca da saraya gidemem. Bütün şerefim mahvolur. Zaten nerdeyse gelirler.

(Kalkar, pelerinini alır, omuzlarına koyar. Saat sesi. Müzik: «Rus halk şarkısı»)

Makasla boydan boya kırptım onu. Çünki İspanyol modeline benzemesi şarttı. Giydiğim zaman, Mavra bir çığlık attı ki!..

AYIN I'i

(Ayakta pencerenin yanındadır. Üzerinde kahverengi elbisesi, omuzunda pelerini)

Milletvekillerinin bu gecikmesi beni çok şaşırtıyor. Neden hâlâ varamadılar acaba? *(Saat çalar)* Fransa engel oldu belki de? Öyle ya, bu işten hoşlanmayan başlıca devlet Fransa!

(Müzik: «Ateşli» tema. Bej paltosunu ve şapkasını alır, süratle çıkar)

(Sokaktadır. Gürültülü, sesler)

Ne salak adam! Hiç İspanya Kralı, adi bir satıcı gibi, oturup da mektup yazar mı? Postaya uğradım, «İspanyol milletvekilleri gelmediler mi?» diye sordum, ama postahane müdürü olacak o budalanın, dünyadan haberi yok. «Hayır efendim, İspanyol milletvekilleri falan gel-

medi. Ama mektup yazmayı arzu ediyorsanız, ücretini resmî tarifeye göre alırız.» Şeytanlar götüresi! Mektup da neymiş! Saçmanın saçması. Sadece eczacılar mektup yazar! Halbuki İspanya Kralı.. Hiç mektup yazar mı... Adi bir satıcı gibi!

(Müzik: Dekor değişmesi)

MADRİD, 30 ŞUBAT

(Duvarları bomboş beyaz bir hücre. Sadece bir yatak, kapaklı bir çöp tenekesi, bir tabure. Popriçin sağdan girer. Ayakları çıplaktır, sırtında kahverengi elbisesi, omuzlarında pelerini vardır)

İşte, nihayet İspanya'dayım! Yolculuk o kadar kısa sürdü ki, bayağı afalladım. *(Uzaktan gelen bir takım sesler. Tımarhanedeki delilerin bağrışmaları, gülüşmeleri)* Bu sabah, İspanyol milletvekilleri evime geldiler ve onlarla birlikte arabaya bindim. Ne garip! Kaç zamandır bekliyordum, bu milletvekillerini. Bu kadar geciktiler... Sonra da bir acele, bir acele... Ne diye sanki! Öyle hızlı geldik ki, yarım saat sonra İspanya sınırına vardık. Yarım saatte! İnanılır şey değil. Ama zamanımızda, bütün Avrupa'da demir yolları var... Sonra o buharlı vapurlar da çok hızlı... *(Tabureye oturur)* İspatı da meydanda! Garip memleket şu İspanya! İlk odaya girdiğimiz zaman, bir sürü

kafası traş edilmiş adam gördüm. Hemen anladım ki bunlar, ya devlet adamı, ya da asker: Çünkü onların başı traşlı olur. Asıl tuhafıma giden, imparatorluk mühürdarının hareket tarzı oldu: Kolumdan yakaladı, küçük bir odaya soktu: «Şurada otur bakalım» dedi. «Eğer Kral Ferdinand olduğunu söylersen, seni yola getirmeyi de bilirim» dedi. *(Kalkar, bir adım önc gelir)* Bunun bir imtihan olduğunu bildiğim için: «Tabiî, dedim, ben Kral Sekizinci Ferdinand'ım ve siz de bunu pekâlâ biliyorsunuz!» O zaman mühürdar elindeki sopayı sırtıma iki kere indirdi... canımı öylesine yaktı ki, bayılacak gibi oldum, ama kendimi tuttum. Çünki biliyorum, şövalyelerde adettir. Yeni bir idareci geldiğinde bu merasim yapılır. İnanılır şey değil... İspanya'da zamanımızda bile eski şövalye usullerini bırakmamışlar.

(Yatağa oturur. Yine kalkar, tabureye gider)

Yalnız kalınca, biraz devlet işleriyle meşgûl olayım dedim. Ve keşfettim ki İspanya ile Çin, aynı memleketmiş... *(Döner ve hayali bir muhataba konuşur gibi)* Sadece cahiller, onları iki ayrı memleket sanır... Hele bir kâğıda «İspanya» diye yazın. Sonra kâğıda bakın. Ne göreceksiniz? «Çin» yazılı! Ama yarın bir şey olacakmış, onu öğrenince çok heyecanlandım. *(Yatağa yaklaşır, çömelir ve ayakkubılarını gi-*

yer) Yarın saat yediyi on sekiz geçe, garip bir şey olacak, dünya ayın üzerine oturacak. Wellington, ünlü İngiliz kimyageri, Wellington ta kendisi söylüyor bunu. Tabiî çok korktum. Bilhassa ayın o nazikliğini, o çıtkırıldığını düşünür de, nasıl korkmaz insan! *(Müzik)* Herkes bilir ki ay Hamburg'da imal edilir, üstelik çok da kötü yapılır. İngiltere'nin buna göz yummasına şaşıyorum. Ayı imal eden, topal bir fıçıcı ve *(yatağın köşesinde, diz üstüdür)* tabii bir salak; ayın ne olduğunu bilmiyor bile. Beceremiyor... Katranlanmış bir kablo koyuyor, beş kaşık zeytin yağı ekliyor. O zaman dünyaya öyle pis bir koku yayılıyor ki, insan burnunu tıkamak zorunda kalıyor. Zaten bu yüzden ayın sathı bu derece nazik ve yine bu yüzden insanlar orada yaşayamıyorlar. Şimdilik ayda sadece burunlar yaşıyor. İşte bu yüzden burnumuzun ucunu bile göremiyoruz. Ayda olduğu için.

Birden aklıma geldi! *(Kalkar)* Ya bu kadar ağır olan dünya, burunlarımızın üzerine oturunca, onları toz haline getirirse! Bunu düşününce, öyle korktum ki, hemen çoraplarımı ayakkabılarımı giydim ve acele devlet şurasının salonuna koştum. Polislere emir verecektim, dünya ayın üzerine oturmasın, buna engel olsunlar diye! Devlet şurası salonunda gördüğüm başı traşlı önemli kişiler, son derece akıllı insanlar. «Beyler, dedim, ayı kurtaralım, çün-

ki dünya üzerine oturacak» *(Yatağın üzerine çıkar)* Hepsi derhal, yüksek emirlerimi yerine getirmek için harekete geçtiler ve çoğu duvarlara tırmanarak ayı ele geçirmeye çalıştı. Ama tam o anda baş mühürdar içeri girdi. Onu görünce, hepsi kaçtılar. Ben kral olduğum için, tek başıma kaldım. O zaman, mühürdar, beni çok şaşırtan bir şey yaptı. Sopasını sırtıma indirdi ve zorla odama götürdü... Şu millî âdetler İspanya'da çok yerleşmiş canım!

(Müzik)

AYNI YILIN OCAK AYI
YANİ ŞUBATTAN SONRA

(Dipteki duvara yaslanmıştır. Sırtı seyirciye dönüktür. Kafası usturayla traş edilmiştir. Üzerinde beyaz deli pijaması vardır)

Hayır! Bir türlü anlayamıyorum, şu İspanya'nın ne biçim memleket olduğunu. Millî adetler ve saray adabı çok garip! Anlamıyorum, aklım almıyor! Bugün saçımı kazıdılar. Halbuki o kadar da bağırdım: rahip olmak istemiyorum diye! Ama... Of! sonra ne yaptığımı hatırlamıyorum bile. Bildiğim bir şey varsa, o da kafama kova kova soğuk su döktüler. Hayatımda böyle işkence görmemiştim. Kuduracak gibi oldum, beni zor zaptettiler. Neden? *(Tabureye yaklaşır, etrafında döner ve oturur)*

Neden bütün bunlar? Bu garip adetlerin anlamı ne? Saçma, budalaca bir adet bu! Nasıl olmuş da, bundan önceki krallar, bunları değiştirmemişler!

Galiba ben Engizisyonun eline düştüm... Mühürdar sandığım adam da, baş Engizisyoncunun ta kendisi olacak! Ama anlayamadığım şu: Bir kral hep engizisyona tabi olur mu? Mümkün mü bu? Gerçi Fransa'dan her şey beklenir... Hele o Polinyak denen eşekten! Ah, ne namussuz hergele şu Polinyak! Bana, öldürünceye kadar işkence etmeye andiçmiş! Canıma okuyor! Beni mahvedecek, aynen sevgili kuzenim Şarl'a yaptığı gibi! Ama ben biliyorum dostum, senin arkanda İngiliz var! O İngiliz ne siyasetçidir ha! Heryere burnunu sokar! *(Kalkar)* Herkes bilir ki, İngiltere burnuna enfiye çekince, Fransa aksırır!

AYIN 25'i

(Eliyle yatağa tutunmuş, yere serilmiş durumdadır. Sonra güçlükle yatağına oturur)

Of! O kahrolası sopa canımı öyle acıtıyor ki! Ay! Demin büyük Engizisyoncu odama geldi. Ama ben, daha onun ayak sesini duyar duymaz, yatağın altına saklanmıştım. Beni görmedi ve beni çağırdı. «Popriçin!». Hiç sesimi çıkarmadım. «Oksans Ivanoviç Popriçin! Fahri müşavir! Soylu kişi!» Ağzımı açmadım bile.

«Sekizinci Ferdinand!» — «Yo, dostum, artık yutmam. Seni bilmez miyim Yine kafama soğuk sular dökeceksin». Sonunda beni gördü ve sopayla vurarak yatağın altından zorla çıkardı. Ah, şu sopa... Bir felâket!

Ama öyle bir şey keşfettim ki, bütün acılara değer! *(Yatağına uzanır)* Meğer bütün horozların birer İspanya'sı varmış... Tüylerinin altında gizliymiş. Büyük Engizisyoncu odamdan hiddet içinde ayrıldı. Beni bilmem ne yapacağını söylüyordu. Ama hiç aldırmadım. Nasıl olsa biliyorum. Zavallı adam sadece bir makine, sadece İngiliz'in kuklası.

(Yaklaşan ayak sesleri. Anahtar kilide sokulduğu anda, Popriçin şiddetle fırlar, yatağın altına girer. Müzik)

★

(Yine yatağına uzanmıştır. Doğrulmak ister ama tekrar yığılır)

Allahım! Artık buna tahammülüm kalmadı! Hayır! Bana neler yapıyorlar! Kafama soğuk sular döküyorlar. Beni dinlemiyorlar, beni görmüyorlar, sesimi duymuyorlar. Ben onlara ne yaptım ki Bana işkence ediyorlar... Neden? Ne istiyorlar, ben zavallıdan? Onlara ne verebilirim ben? Hiç bir şeyim yok ki!

(Oturmaya çalışır ve nihayet oturur)

Artık bu işkencelere dayanamıyacağım! Başım yanıyor, gözlerim kararıyor. Kurtarın beni! *(Yastığını kolları arasına alır)* Götürün beni buradan! Bana fırtına gibi uçan bir troyka verin! Arabacı, kurul yerine! Çıngıraklar, çalın! Atlar, göklere doğru atılın ve beni bu dünyadan uzaklara götürün! Uzaklara, çok uzaklara, öyle uzaklara ki artık hiç bir şey görünmesin. Orada, gökyüzü, gözlerimin önünde dönüyor, küçücük bir yıldız uzaklarda parlıyor; bir orman, kocaman ağaçlarıyla yüzüyor... Yanıbaşında da ay! Koyu bir sis ayaklarımın altında geriliyor; bu sisin içinde bir nağme duyuluyor. Bir yanda deniz var, bir yanda İtalya! Ta orada *(Biraz doğrulur)* Rus izbaları bile gözüküyor. O uzaktaki mavi leke benim evim olmasın? Pencerede oturan o kadın annem mi?

(Kalkar ve sahnenin ortasında diz üstü düşer)

Anne! Zavallı oğlunu kurtar! Acılar içindeki başına bir damla gözyaşı akıt! Bak ona nasıl işkence ediyorlar! Zavallı yetimi bağrına bas! Bu dünyada yeri kalmamış onun! Her taraftan kovalıyorlar! Anne! Anne! Zavallı hasta küçük yavrucuğuna acı!...

Biliyor musunuz, Cezayir paşasının burnunun hemen altında kocaman bir sivilce var! Ya!

(Uzun ve sinirli bir gülüş)

(Perde kapandığı sırada, müzik: «Hatıra defteri» teması)

SON

İZLEM YAYINLARI'NDAN BİRKAÇI

Tiyatro dizisi

Nâzım Hikmet

YUSUF İLE MENOFİS (400 Krş.)
BİR ÖLÜ EVİ, OCAK BAŞINDA (400 Krş.)
İNEK (300 Krş.)

Sermet Çağan

AYAK BACAK FABRİKASI (500 Krş.)

Cahit Atay

ORMANDA,
ANA HANIM KIZ HANIM (400 Krş.)

J. P. Sartre - Berin Nadi

KİRLİ ELLER (400 Krş.)

Bertolt Brecht - Adalet Cimcoz

BAY PUNTİLA İLE
UŞAĞI MATTİ 500 Krş.)

---

* Yönetenler: Nurten Akarsu, S. Günay Akarsu
Yönetim Yeri: Cağaloğlu, Nuruosmaniye Cd. Benice Han, Kat: 4 D. 61 - 62 Tel: 27 00 16 * Kapak Düzeni: Ersal Yavi * Fotoğraflar: Meftun Olgaç * Dizgi Baskı: Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti. * Aralık 1968 - İstanbul.

300 krş.